

Asia: VN/13111/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset osaamiskeskusten toimialueista (1 §)

Keski-Suomen liiton näkemyksen mukaan muutosehdotus sosiaalialan osaamiskeskusten uusiksi toimialueiksi on perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Osaamiskeskusten toimialueet yhtenäistyisivät ja olisivat hyvinvointialueiden yhteistyöalueiden mukaiset. Uusien osaamiskeskusten vahvuutena olisi laaja väestöpohja, joka mahdollistaa kattavammat tutkimus- ja kehittämishankkeet. Itä-Suomen yhteistyöalueella on korkeatasoista monitieteistä tutkimustoimintaa, joka tukee sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaa kaikilla hyvinvointialueilla.

Muutoksia on jo meneillään: Keski-Suomessa sosiaalialan osaamiskeskus siirtyi vastikään kesäkuun alussa liikkeen luovutuksella Keski-Suomen hyvinvointialueelle osaksi hyvinvointialueen TKKI-toimintaa.

Lausunnonantajan näkemykset erityisen valtionavustuksen perusteista (4 §)

Erityinen huolestamme on sosiaalialan TKI-toiminnan rahoitus. Osaamiskeskusten perusrahoitusta leikattiin huomattavasti jo tälle vuodelle. Rahoituksen pieneneminen vielä nykyisestään vaarantaa sosiaalialan osaamiskeskusten mahdollisuuden hoitaa niiden lakisääteiset tehtävät – laajemmista kehittämistehtävistä puhumattakaan. Riittävä perusrahoitus on ensisijainen keino rakentaa toiminnan vaikuttavuutta pitkäjänteisesti.

Rahoitustaso on merkittävässä ristiriidassa kansalliseen 4 % TKI-rahoituksen tavoitteeseen nähden. Mikäli valtioneuvosto ja eduskunta haluavat luoda aidot edellytykset hyvinvointialueille toimia osana 4 % TKI-rahoituksen kansallista tavoitetta, tason pitäisi olla selvästi suurempi.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Asetuksen voimaantulo tulisi siirtää alkamaan 1.1.2026, jotta muutosajankohta on realistinen ja jotta uudella aluejaolla olisi edellytykset onnistua toiminnan alusta alkaen. Nykyisten organisaatioiden lakkauttaminen ja uusien, yhteistyöalueisiin perustuvien osaamiskeskusten perustaminen tarvitsee enemmän aikaa kuin reilut puoli vuotta asetusmuutoksen voimaantulosta. Rakenteellisten muutosten rinnalla tarvitaan merkittävät toiminnalliset muutokset, joiden sopimiseksi tarvitaan useiden hyvinvointialueiden ja yhteistyökumppaneiden välisiä neuvotteluja ja juridisia sitoumuksia. Muutos sitoo sekä osaamiskeskusten henkilöstön voimavaroja että hyvinvointialueiden ja muiden toimijoiden henkilöstöresursseja.

Onko asetusmuutoksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia asetusmuutoksella voidaan arvioida olevan?

Väestörakenteen muutoksen vuoksi sosiaalihuollon tutkimukseen perustuva kehittäminen on palvelujärjestelmän vaikuttavuuden ja talouden kustannustehokkuuden kannalta avainasemassa. Samoin tarvitaan terveyden ja sosiaalihuollon monialaista tutkimusta.

Palvelualojen, kuten sosiaalipalvelut, työn tuottavuus on työvoimavaltaisuuden vuoksi keskimääräistä heikompi. Heikko nykytilanne korostaa sosiaalipalvelujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan merkitystä, koska sen avulla on mahdollista parantaa tuottavuutta ja edistää sekä kansantaloutta että väestön hyvinvointia.

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan Suomessa oli vuoden 2023 lopussa enemmän sosiaalipalveluiden kuin terveyspalveluiden työpaikkoja: noin 247 000 sosiaalipalveluiden ja noin 182 000 terveyspalveluiden työpaikkaa. Opetushallituksen työvoimatarve-ennusteiden mukaan työllisten määrän kasvu sosiaalialalla vuoteen 2040 mennessä on Suomessa varsin suuri. Nämäkin tiedot perustelevat sosiaalipalvelujen tutkimuksen roolia tuottavuuden kehittämisessä.

Hyvinvointialueiden TKKI-toiminnan resursoinnissa ja johtamisessa on suuri epätasapaino sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kesken. Terveystutkimuksen rakenteet, resurssit ja johtamisjärjestelmät ovat selkeästi vahvemmat, ja ne siirtyivät sellaisinaan hyvinvointialueille. Sosiaalihuollon TKKI-resurssit ovat rakentuneet hanketoiminnan ja osaamiskeskusten perustoiminnan niukkenevien resurssien varassa. Vaikka säädösmuutosta perusteellaan sosiaalihuollon tutkimuksen ja toiminnan kehittämisen tärkeydellä, merkittävä rahoituksen suhteellinen vähentäminen johtaa päinvastaiseen tulokseen.

Muita yleisiä huomioita asetusmuutoksesta

-

Peräaho Pirjo
Keski-Suomen liitto